

O‘QUVCHILARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA AXBOROT XAVFSIZLIGINING TUTGAN O‘RNI

Mamatqobilov Mirolim Zafar o‘g‘li

*“Yosh chegarachilar” harbiy-akademik litseyi informatika
va axborot texnologiyalari fani bosh o‘qituvchisi*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada zamonaviy axborot texnologiyalari davrida o‘quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonida axborot xavfsizligining ahamiyati tahlil qilinadi. Raqamli axborot muhitida zararli mafkuralardan himoyalash, ishonchli axborotni ajratish va kiberxavfsizlik qoidalariga rioya qilish orqali yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalalari yoritiladi. Maqolada, shuningdek, axborot xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha ta’lim jarayonida qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan samarali usullar ham keltirilgan.

Kalit so‘zlar: axborot xavfsizligi, vatanparvarlik, ta’lim, yoshlar, internet, kiberxavfsizlik, milliy g‘oya.

Zamonaviy dunyoda axborot texnologiyalarining rivojlanishi har bir sohada katta o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. Xususan, ta’lim tizimida internet va raqamli texnologiyalar keng qo‘llanilayotgani o‘quvchilarning fikrlashi, bilim olish usullari va dunyoqarashini shakllantirishda muhim rol o‘ynamoqda. Biroq, axborot texnologiyalarining taraqqiyoti bilan birga, internet orqali turli mafkuraviy tahdidlar, yolg‘on ma’lumotlar va zararli kontent tarqalishi xavfi ham ortib bormoqda. Hozirgi kunda axborot xavfsizligi masalasi davlat xavfsizligining ajralmas qismiga aylangan. Yosh avlodni axborot maydonida himoyalash, ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va mafkuraviy immunitetini shakllantirish – vatanparvarlik tarbiyasining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Shuning uchun ham maktab ta’limida axborot xavfsizligi bo‘yicha bilim berish nafaqat texnik himoya chorasi sifatida, balki o‘quvchilarning milliy g‘ururini shakllantirish, ularni o‘z vatanining sodiq farzandi sifatida tarbiyalash vositasi sifatida ham qaralishi lozim.

Raqamli texnologiyalar rivoji davrida axborot makoni jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylandi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli ommaviy axborot vositalari yoshlar dunyoqarashiga kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bois o‘quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonida axborot xavfsizligini ta’minlash muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi.

Butun dunyoda globallashuv jarayonining tezkor rivojlanishi, jamiyat hayotining barcha sohalarida zamonaviy axborot texnologiyalarining keng qo'llanilishi insoniyatning ma'lumot olish darajasini amalda cheksiz oshirish imkoniyatini yaratdi.

1. Axborot xavfsizligi va vatanparvarlik tushunchasi

Axborot xavfsizligi – bu shaxs, jamiyat va davlatning axborot muhitidagi tahdidlardan himoyalanihini ta'minlaydigan chora-tadbirlar majmuasidir. Vatanparvarlik esa insonning o'z yurtiga bo'lgan muhabbati, uni himoya qilishga tayyorligi va milliy qadriyatlarga sadoqati bilan belgilanadi.

Axborotni muhofazalash — bu ma'lumotlarni o'g'irlash, yo'qotish, soxtalashtirish, qalbakilashtirish, ruxsatsiz foydalanish va ko'paytirishning oldini olishga yo'naltirilgan tadbirlar majmuasidir.

Axborot xavfsizligi — foydalanish talablari asosida ma'lumotning yashirinligi, yaxlitligi va foydalanuvchanligini ta'minlashdir.

Axborot xavfsizligini ta'minlash uchun foydalanuvchilarni identifikatsiyalash, autentifikatsiyalash, avtorizatsiyalash zarur bo'ladi.

Hozirgi kunda zararli g'oyalar internet orqali keng tarqatilmoqda. Yoshlarni bu kabi tahdidlardan himoya qilish uchun axborot xavfsizligini ta'minlash va ularga ishonchli manbalardan foydalanish madaniyatini shakllantirish zarur. Bu orqali o'quvchilar o'z davlatining milliy manfaatlarini anglaydigan, axborot tahdidlariga qarshi tura oladigan va raqamli muhitda mustaqil fikrlay oladigan shaxslarga aylanishlari mumkin.

2. Axborot xavfsizligi orqali vatanparvarlik ruhini shakllantirish usullari

2.1. Ishonchli axborot manbalaridan foydalanishga o'rgatish

Zamonaviy yoshlar internetdan bilim olishda juda faol. Biroq ular har qanday ma'lumotni ishonchli deb qabul qilishi mumkin. Shu sababli:

- O'quvchilarga ishonchli manbalarni tanlashni o'rgatish,
- Yolg'on va haqiqatni ajratish metodlarini tushuntirish,
- Internetdagi manipulyativ ma'lumotlarga qarshi immunitet hosil qilish lozim.

2.2. Kiberxavfsizlik qoidalariga rioya qilishni o'rgatish

Kiberxavfsizlikning asosiy qoidalari yoshlarning axborot xavfsizligini ta'minlashda muhim omildir. O'quvchilarga quyidagi bilimlar berilishi lozim:

- Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish,
- Firibgarlik xabarlariga aldanmaslik,
- Kuchli parollar yaratish va ularni boshqarish,
- Internet tahdidlarga qarshi himoya choralarini ko'rish.

2.3. Milliy g'oyaga asoslangan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish

O'quvchilarga O'zbekistonning boy tarixi, milliy qadriyatlari va zamonaviy yutuqlari haqida ta'lim berish vatanparvarlik ruhini mustahkamlaydi. Bu borada:

- Milliy tarixga oid interaktiv darslar tashkil etish,

- O‘zbekistonning buyuk shaxslari haqida ta’limiy loyihalar ishlab chiqish,
- Vatanparvarlik mavzusidagi raqamli o‘yinlar va mobil ilovalar yaratish lozim.

2.4. Ijtimoiy tarmoqlarda vatanparvarlik g‘oyalarini targ‘ib qilish

Ko‘pgina yoshlar vaqtining asosiy qismini ijtimoiy tarmoqlarda o‘tkazadi. Shu bois, internetda:

- O‘zbekistonning tarixiy va madaniy merosini targ‘ib qilish,
- Buyuk ajdodlarimiz haqida kontent tayyorlash,
- Vatanparvarlik mavzusida veb-sayt va bloglar ochish lozim.

Axborot xavfsizligining vazifalari:

❖ G‘arazli ma’lumotlardan himoya: Internet va ijtimoiy tarmoqlardagi yolg‘on, buzg‘unchi ma’lumotlar va ekstremistik kontentlardan o‘quvchilarni himoya qilib, ularning ongini to‘g‘ri yo‘naltirish.

❖ Milliy qadriyatlarni mustahkamlash: Vatan haqida xolis va to‘g‘ri ma’lumotlar yetkazish, milliy tarix va madaniyatni targ‘ib qiluvchi xavfsiz platformalarni yaratish.

❖ Onlayn faollikni nazorat qilish: O‘quvchilarning internetdagi xatti-harakatlarini kuzatib, ularni milliy manfaatlariga zid harakatlardan saqlash.

❖ Vatanparvarlik loyihalarini qo‘llab-quvvatlash: Axborot texnologiyalaridan foydalanib, vatanparvarlik mavzusidagi onlayn tanlovlar, loyihalar va tadbirlarni tashkil etish.

❖ Kritik fikrlashni rivojlantirish: O‘quvchilarda olgan axborotlarini tanqidiy tahlil qilish qobiliyatini shakllantirish, ularni ma’lumotlar manbasini tekshirishga o‘rgatish.

Amaliy chora-tadbirlar:

- O‘quvchilar uchun axborot xavfsizligi bo‘yicha maxsus darslar tashkil etish.
- O‘qituvchilarni zamonaviy axborot xavfsizligi vositalari bilan tanishtirish.
- Oila va maktabning hamkorligida xavfsiz internet muhitini yaratish.
- Vatanparvarlik mavzusidagi sifatli kontentlarni yaratish va tarqatish.

XULOSA

Axborot xavfsizligi bugungi kunda o‘quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning muhim vositasiga aylanmoqda. O‘quvchilarga ishonchli axborot manbalaridan foydalanish, kiberxavfsizlik qoidalariga rioya qilish, zararli mafkuralardan himoyalaniish va milliy qadriyatlarga asoslangan ta’lim berish orqali ularni mafkuraviy jihatdan mustahkam qilib tarbiyalash mumkin.

O‘zbekistonning taraqqiyot yo‘lida yosh avlodning axborot maydonidagi himoyasi, ularning milliy g‘oya asosida tarbiyalanishi davlat xavfsizligining muhim jihatlaridan biridir. Shu sababli, ta’lim muassasalarida axborot xavfsizligi bo‘yicha

maxsus dasturlar ishlab chiqish, o‘qituvchilar va ota-onalar uchun treninglar tashkil etish dolzarb masaladir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi.
2. O‘zbekiston Respublikasi Axborot xavfsizligi konsepsiyasi.
3. Ziyodov M., “Axborot xavfsizligi va kiberxavfsizlik asoslari”, Toshkent- 2022.
4. Internetda tarqalgan feyk ma’lumotlarga qarshi kurash bo‘yicha xalqaro tadqiqotlar.
5. Ta’limda axborot texnologiyalarining roli bo‘yicha ilmiy maqolalar va internet manbalari.
6. Informatika va axborot texnologiyalari 11-sinf darslik N.Tayloqov, A.Axmedov, M.Pardayeva Toshkent-2018
7. ChatGPT.com